

Megnyugvás

A szobában, illetve talán teremben, mert méreteiben inkább teremhez hasonlított, félhomály volt. Az ablakon keresztül az ég setétje, mint kulissza adta a hátteret a pajkosan szállingózó, kergetődő hópelyhekhez, amelyek be-be tekintettek a szobába és fehérebben sugározták vissza azt a kis fényt, ami belülről rájuk háramlott. Idebent a kandallóban izzó parázs világított, nagyon barátságosra, de egyben titokzatosra és sejtelmessé varázsolva az egész szobát. Minden megnőtt ebben a derengő fényben, a bútorok más kontúrt kaptak, a falakon a képek felső fele félhomályba veszett el. Olyan volt ez a fény, mintha kiöntötték volna s a kandallóból elfolyva mind kevesebb és kevesebb ereje lenne, mert beszívják a tárgyak, ugyanúgy, mint kiömlött vizet a föld.

Az öregedő férfi úgy ült itt, mintha nem is lenne teljesen ébren. Körülötte pompa, raffinált italokkal és ételekkel, televízióval és rádióval, hangszalagokkal vagy lemezekkel. Rendelkezésre állt minden, hogy betöltse azt az űrt, amit a férfi érzett. Csak a kezét kellett volna ki nyújtania, ott állott mellette az elkészített whyskis pohár, kezeügyében volt a csengő is, aminek hívására szolgálak serege leste a pillantását, ott a telefon is. Egy perc sem telnék bele, gyönyörű fiatal barátnője látogatná meg s ha esetleg új asszonyra lenne vágya, van pénze, hatalma arra, hogy azt is megszerezze. Minden, minden, amit egy ember elérhet, ott volt körülötte. A szolgálak kegyelmes úrnak titulálták, ha névjegyet nyomtatott, nemcsak a legnagyobb kitüntetésekkel, hanem a szellemi élet megbecsülésének jeleit is ráírhatta, volt ott dísz- és egyéb doktorátus, díszpolgárság és egyetemi tanárság. A legjobb társaságban mozoghatott, mindenki becsülte és elismerte s boldog lett volna akármelyik ősrégi család, ha öregedő férfiasságával akármelyik fiatal tagját oltárhoz vezeti.

Az izzó parászból egy fiatal arc nevetett rá. Az, aki ő volt valaha, évtizedekkel ezelőtt. Álom ez, vagy ébren vagyok? — gondolkodott el a férfi s szomjasan, szinte belehajolva a parázsba, követte ezt a fiatalembert, elmúlt énjét. Két fonalból szövődött ez a látomás, munkából, meg vágyakból. Ott látta a fiatalemberben a lángoló, soha kielégülni nem tudó vágyakat, ott voltak, elbujva, de mégis láthatóan a „milyen jó lenne egyszer jóllakni“ sóhaj-tások, a pillantások, amiket egy-egy jó ruha után vetett, a mohó vágy a zene után, amit hallani soha nem volt pénze s a lángolás, egy mindent megégető, nagy lángolás a NŐ után, az elfojtott keserűség a nélkülözés, a minden szép és magasabbrendű hiánya miatt. Látja az eltorzult fiatal arcot, amint önfeledten úgy nézi a könyvesboltok kincseit, hogy kislgyerekként ellaposodik az orra. És elébe tűnik a mindent bevonó, óriási köd, amin keresztül már alig látszanak ezek a vágyak, a munka dühe, a „csak azért is“ akarás, ami éppen ezeknek a vágyaknak a kielégítésére teljesen eltöltötte ezt a fiatal életet. És megy tovább a bűvös film, hosszú vándorútján követi a fiatalembert. Munka, sikertelenség és siker s közben észrevétlen itt az öregség. S azután egyszerre megváltozik a kép, újra látja, átérzi az első sikert, a tomboló, mindent elsőprő első sikert, ami a lábai elé rakott mindent: zenét, italt, ételt, ruhát, nőt, dicsőséget. S azután az üresség, s a parászból már a mostani arca vigyorog rá gúnyosan: miért mindez? Mít értél el vele? S rádöbben a szomorú

valóságra: minden későn jött. Klégett megöregedett testelke, nincs már vágya a nő, a zene után, gyomra nem tud emészteni, az italtól eltanácsolták az orvosok. Elromlott szeme már nem tudja élvezni a színek varázsát, elaggott teste érzéketlen a földi gyönyörökkel szemben. A vakká tevő munkadűh, mellyel elérni akarta a vágyakat, érzéketlenül ment el a kis örömek mellett. A mezei virág leszakítására nem volt idő, mert a nagy cél a „mindent-elérés“ volt. Az egész kertészet kellett minden pompájával. És most a kis virágok illata a múlté s a nagy pompás virágok illatát már nem tudja élvezni. Rádöbbsent arra, hogy értelmetlen és céltalan a siker, amit elért, nem tudja mire használni már. Mi értelme van hát, döbbsent rá a nagy kérdésre, minek a holnap, ha nem tud belőle jelen lenni? Ez a felismerés mint kínzó páncél nyomta össze a lelkét, úgy érezte, hogy a világűrbe esett, egy vad, sötét és félelmetes titokzatosság van az ablak keretében jelentkező fekete képben.

Nagyon halk, surranó lépések közeledtek. Az egyik szolgál alázatos és aggódo arca jelent meg a faragott ajtó négyszögében, ami úgy hatott most, ahogyan a kívülről beáramló fénysugarakat egy csomóba fogta, mintha a Nap jött volna vissza s küldte volna be sugarait a sötét szobába. A férfi felriadt félálomból, a beömlő fényben elhalványodott az előbb még kontúrokat és sejtelmességet árasztó kandallótűz ereje s vele együtt tűnt el a látomás is.

— „Betlehemesek, Kegyelmes Uram,“ — suttogta a lakáj, akinek a lelkében a gyermekkori emlékek, a hó-takaróval fedett falusi templom aranyló ablakai, az éjféli mise csodálatos szépsége és miszticizmusa adta a bátorságot, hogy egyáltalán ilyen ügyel merészelje megzavarni a Nagyurat. Talán az álom folytatása volt, hogy azon a jégpáncélon, amit az élet a férfi szíve köré épített, most egy kis repedés támadt és ez egy beleegyező mozdulat formájában jelent meg a világ előtt.

A szobába három kislgyerek óvakodott be, egyik rongyosabb volt, mint a másik, eszük és lehetőségeik keretében úgy rendezték rongyaikat, ahogyan ők a pásztorokat, a királyokat, meg a Szűzanyát elképzelték. Mert a három közül az egyik Király, a másik Szűzanya, a harmadik pedig a Pásztorok képviselője volt. A Király hozta kezében a nyilván valamelyik nagyobb testvér által eszkábált jászolt, ami egy-két régi cipődoboz felhasználásával készült el. Egy törött lábú gipsz tehénke, egy aránylag egészen épnek ható juh bámult, enyvvvel odaragasztva az inkább Szent Mihály lovának, mint jászolnak tűnő deszkaalkotmányra, amelyen ott nyugodott a rongyokba burkolt kis kaucsukbaba, a Kisjézus. Ezenkívül még egy papírból kivágott csillag — nem egészen szabályos, de hát ez sem fontos, aki látni akar egy csillagot, úgyis úgy látja, ahogyan ő akarja — ami nagy gonddal sárgára volt pingálva, mert arany persze nem volt odahaza, amikor ez a remekmű egy suszterműhely szoba-konyhás-műhely összkomfortjában elkészült.

Igy álltak ott a feléjük fenyegető sötétségben, úgy hunyorgattak, ahogyan annakidején a pásztorok állhattak és hunyorghattak a betlehemi síkság sötétjében feléjük sugárzó angyalfényben. Meg is voltak egy kissé ijedve. Nem csak azért a merészségért, hogy a kislány

még ebbe a nagy palotába is becsengetni merészelt, hanem mert ijesztően hatott rájuk a sötét terem, aminek a vége a végtelenségbe veszett el. Félelmet varázsolt lelkükbe az erejét vesztett parázs fényében csak kontúrokban látszó, a fotelben elnyújtott test, a csend és a várakozás, amit csak fokozott a lakáj arcának aggódó, saját merészességét már megbánó kifejezése. Szóval a Király, a Szűzanya és a Pásztor, jobban érezték volna magukat, ha ismét a régi megszokott utcán, életük, játékaik jelenében lehetnének. A férfi megdöbbenve nézett jobbkarrá, ami tudtán kívül szinte beleegyező mozdulatot tett s ez a mozdulat a külvilágban úgy jelent meg, mintha ő behívta volna a gyerekeket és feloldozást adott volna a lakájnak a merészességért. Az világosságot akart gyújtani, de a férfi intett, hogy távozzon. A szolga után becsukódó ajtó bezárta a gyerekeket a titokzatos sötétbe, ahol egyszerre felragyogott és erőre kapott megint a parázs, a szobába a sötétségből újra betekintettek a hópelyhek, az árnyékok és tárgyak elrendeződtek ismét úgy, ahogyan az előbb voltak. A szőnyegek visszakapták sejtelmes tompa fényüket, a falakon a képek ismét félemberekké váltak, a parázs megint elkezdte önteni fényét, most már a három gyerekre is. Csaknem kifogástalan Királyt, Szűzanyát és Pásztort varázsolt rongyaikból, ékkövet szemükből, sőt, amikor a Király — ügyesen vagy véletlenül, ki tudja — úgy fordította a jászolt, hogy a skatulyaház kivágott ablakára ragasztott vöröses celluloid papíron is átvilágított a parázs fénye, még a jászol is úgy tűnt, mint az eredeti betlehem-i istálló. Meg a nyűtt, Kisjézussá előlépett babaarc is mintha elmosolyodott volna. Így azután az egyik teendő, a piros ablak kivilágítása közmegelegedésre önmagától megoldódott, pedig erre a célra a kislány ott szorongatott a markában egy gyertyacsonkot. Elkezdték második feladatukat, az éneklést, meg a betlehemes játékot, már csak azért is, hogy a félelmetes és fenyegető csendet legyőzzék, amely már talán jobban nyomta őket, mint a félhomályba vesző csodagazdagság.

Félszegen és cérnahangon elkezdtek tehát a mondókájukat, az egyszerű elhallott és saját kis fantáziájukkal átalakított szöveget és dallamot. A Pásztor lefeküdt a földre, a Király átadta a kislánynak óvatosan, hogy a fény továbbra is jól essék a piros ablakra, a Kisjézust, ő maga meg behunyt szemmel, mert félt nagyon, előre lépett egy-két lépést a titokzatos sötétbe, hogy onnét szerepe szerint méltóságos léptekkel vonulhasson a Pásztor, a Szűzanya és a Kisjézus irányába. Tétova mozgásuk, gyerekhangjuk úgy törte meg a csendet, ahogyan a víztükröt fodrozza az alacsonyan szállingózó szitakötő szárnya. De a férfi valami mást hallott. Az a szándékolatlan mozdulat, amivel a gyerekeket a szobába engedte, tovább mozgott egész testére. Szinte ketté vált egész lénye, az egyik, a kiégett öreg és cinikus természetének megfelelően mozdulatlanul, gúnyoros ránccal a szája szögletében szemlélődött, a másik pedig odafordult a gyermekekhez. Művészinek és simamozdulatúnak látta a színjátékot, anyagi hangnak a primitív kis dallamot, isteninek a Kisjézus kaucsukarcát, szépnek és anyának a kislányt, pompásnak a Király öltözetét és igazinak a Pásztort.

Régi eifeledett képek és illatok keltek életre emlékezetében, saját multja felolvadt a bibliai multban.

Érezte a fenyők illatát, a puszták hűvös, sós, homokos levegőjét, úgy, ahogyan az igazi szereplők érezhették azt kétezer évvel ezelőtt. A papírcsillag sárgasága ragyogó arannyá lett s mintha felette ide-oda szálldogálnának az angyalok. „Az egyik, milyen bájos, jóságos kis angyal ide is száll hozzám — érzi a férfi — és belesűgja a fülembe: van még egy cél — a szeretet.“

PETŐFI SÁNDOR:

A PUSZTA TÉLEN

Hejh, mostan puszta ám igazán a pusztá!
Mert az az ősz olyan gondatlan rossz gazda,
A mit a kikelet
És a nyár gyűjtöget,
Ez nagy könnyelműen mind elfecsérelí,
A sok kincseknek a tél csak hűlt helyét leli.

Nincs ott kinn a juhnyáj méla kolompjával,
Sem a pásztorlegény kesergő sípjával,
S a dalos madarak
Mind elnémultak,
Nem szól a harsogó haris a fű közül,
Még csak egy kicsiny kis prücsök sem hegedül.

Mint befagyott tenger, olyan a sík határ,
Alant röpi a nap, mint a fáradt madár,
Vagy hogy rövidlátó
Már öreg korától,
S le kell hajolnia, hogy valamit lásson...
Így sem igen sokat lát a pusztaságon.

Üres most a halászkunyhó és a csöszház;
Csendesek a tanyák, a jószág benn szénáz;
Mikor a vályu elé
Hajtják este felé,
Egy-egy bozontos bús tinó el-elbődül,
Jobb szeretne inni kinn a tó vizébül.

Leveles dohányját a béres leveszi
A gerendáról, és a küszöbre teszi,
Mevágja nagyjából,
S a csizmaszárból
Pipát híz ki, rá tölt és lomhán szipákol,
S oda-oda néz; nem üres-e a jászol?

De még a csárdák is ugyan csak hallgatnak,
Csaplár és csaplárné nagyokat alhatnak,
Mert a pincze kulcsát
Akár elhajtsák,
Senki sem fordítja feléjük a rudat,
Hóval söpörték be a szelek az utat.

Most uralkodnak a szelek, a viharok,
Egyik fönn a légben magasan kavarog,
Másik alant nyargal
Szikrázó haraggal,
Szikrázik alatta a hó, mint a tüzkő,
A harmadik velök birkozni szembe jő.

Alkonyat felé ha fáradtan elülnek,
A rónára halvány ködök települnek,
S csak félig mutatják
A betyár alakját,
Kit éji szállásra prüszögve visz a ló...
Háta mögött farkas, feje fölött holló.

Mint kiüzött király országa széléről,
Visszapillant a nap a föld pereméről,
Visszanéz még egyszer
Mérges tekintettel,
S mire elér szeme a tulsó határra,
Leesik fejéről véres koronája.

ste-
mem-
om-
el-
A
kat,
rág
ant-
pá-
m-
ent
nem
rá
je-
sz-
aa,
ben-
yik
jtó
ról
a
tét
el-
get
to-
a
ió-
éj-
á-
g-
zy
ió-
zó
n-
e-
o-
a
r-
ta
z-
á-
y-
a
ló
a
y
it
y
a
i-
-
y
-
-
é
7